Ansgarieparken

Programhandling för upprustning

FEBRUARI 2024

Stockholms stad

Stockholms stad

Programmet är framtaget av Södermalms stadsdelsförvaltning
i samarbete med Nivå Landskapsarkitektur.

Södermalms stadsdelsförvaltning:
Fredrika Orefelt

Nivå Landskapsarkitektur:
Åsa Drougge
Stina Näslund
Susanna Palmqvist

Samtliga foton och illustrationsmaterial om inte annat anges:
Nivå Landskapsarkitektur

Framsidesbild:
Fotografi på Ansgarieparken tagen från Nedre Lundagatan.

Format A3

Stockholms stad i samarbete med:

nivå
LANDSKAPSARKITEKTUR

Innehållsförteckning

Bakgrund och mål **4**
Södermalms parkplan 4
Mål 4

Förutsättningar **5**
Sammanhang 5
Tidplan 6
Dialoger 6
Trädinventering 6
Detaljplan 6

Historia **7**
Wirwachs malmgård vid Hornskroken 7
Ansgariegatans tillkomst 7

Befintlig situation **8**
Parken idag 8

Analys **9**
Målpunkter och trafikflöden 9
Rum och entréer 9
Park- och platskvalitéer 10
Vegetation 10

Förslag till förnyelse **11**
Illustrationsplan 11
Övergripande gestaltningsidé 12
Åtgärder i korthet 12

Parken del för del **13**
Parken mot Hornsgatan 13
Hornskroksplatsen 13
Parken mellan murarna 13
Lekplatsen 14

Bakgrund och mål

Ansgarieparken är en kvarterspark på västra Södermalm mellan Hornsgatan och Lundagatan. Parken ligger insprängd mellan bergsformationer intill den Wirwachska malmgården från 1770-talet. Ansgarieparken består av stora uppvuxna träd, gröna kommunikationsstråk och en liten lekplats.

Namnet Ansgarieparken kommer från *Sällskapet för främjandet av kyrklig själavård* som hade en kyrksal, Ansgariekyrkan, på Brännkyrkagatan 88 kring sekelskiftet.

Under tidigt 1900-tal sprängdes Hornsgatan fram västerut och Ansgariegatan tillkom som en lugn gata som band samman Lundagatan och Hornsgatan. En mindre lekplats anlades i parken i slutet av 1940-talet. På 1970-talet stängdes Ansgariegatan av för biltrafik vilket möjliggjorde den gröna oas som parken är idag.

Södermalms parkplan

Målet med förnyelsen av parken är att skapa en attraktiv och välkommande parkmiljö för parkbesökare och skolbarn genom att utveckla och stärka de kvalitéer som redan finns. I Södermalms parkplan beskrivs punkter som ska beaktas i arbetet med förnyelsen av Ansgarieparken:

Bevara

- De stora, vackra träden
- Fina murar och trappor
- Det rika mellanskiktet som finns i parken
- Andelen grönyta i parken

Vårda

- Upplevelsen av en bilfri park
- Upplevelserik lekyta med växtlighet och skugga
- Sittplatser i bra och skyddade lägen genom upprustning och komplettering av sittplatser
- Platsens kulturhistoriska värden genom att bättre koppla den till de kulturhistoriska byggnaderna

Utveckla

- Ett program för upprustning av hela parken tillsammans med boende och skolbarn i kvarteret
- Entrén från Hornsgatan genom att öppna upp och tillföra belysning
- Sambandet med malmgården

Flygfoto © Lantmäteriet

Flygfoto visar Södermalm med Ansgarieparken markerat.

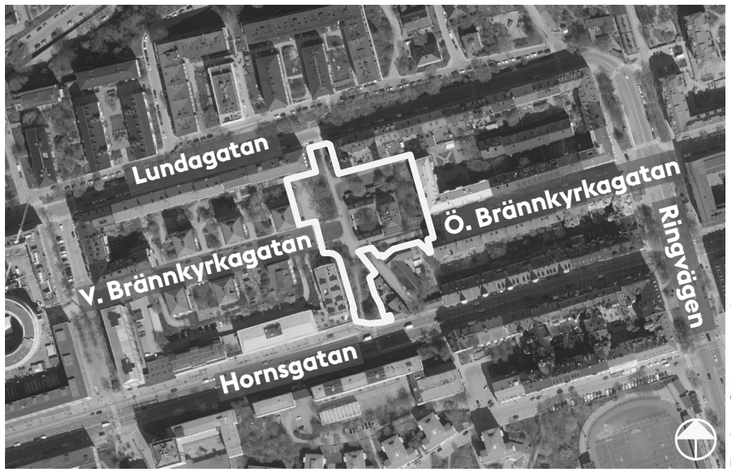

Flygfoto © Lantmäteriet

Flygfoto visar Ansgarieparken med de närliggande gatorna Lundagatan, Brännkyrkagatan, Hornsgatan och Ringvägen markerade.

Mål

Utifrån Södermalms parkplan, platsbesök och platsanalyser har följande mål formulerats för upprustningen:

- Skapa en inbjudande och inkluderande lekplats.
- Skapa en grönskande park med stor biologisk mångfald och blommande växtlighet.
- Skapa en tryggare parkupplevelse genom kompletterande belysning.
- Skapa en park med plats för vistelse, lugn och ro.
- Stärka kopplingen till Wirwachs malmgård.
- Förbättra skyltning och information om parkens historia.

Förutsättningar

Sammanhang

Ansgarieparken ligger på den västra delen av Södermalm mellan gator, bostadshus och verksamheter. I anslutning till parken ligger lågstadieskolan Lundaskolan vilka nyttjar parkens lekplats. I parkens direkta närhet ligger även två förskolor, Grönkulla och Entill Crokodill, samt hotell Hellstens malmgård i Wirwachs malmgård.

Ansgarieparken är del av ett parksammanhang som tillsammans bildar *Södermalms gröna vardagsrum* (del av Södermalms parkplan). Detta innebär att Ansgarieparken, tillsammans med andra park- och naturområden ska vara inkluderande och jämlika rum samt komplettera varandra med funktioner och sociala värden.

I Ansgarieparken finns en mindre lekplats som riktar sig till barn 6–12 år. I parkerna runt omkring finns en variation av småbarnslek och lek för äldre barn, parklekar, plaskdammar, och temalekplatser. De närmsta bollplanerna finns inom en radie av 500 m från Ansgarieparken, i Tantolunden. Detta faller inom önskvärt avstånd enligt Stockholm stads parkplan.

I närliggande parker finns hundrastgårdar. Ett utegym finns i Tantolunden.

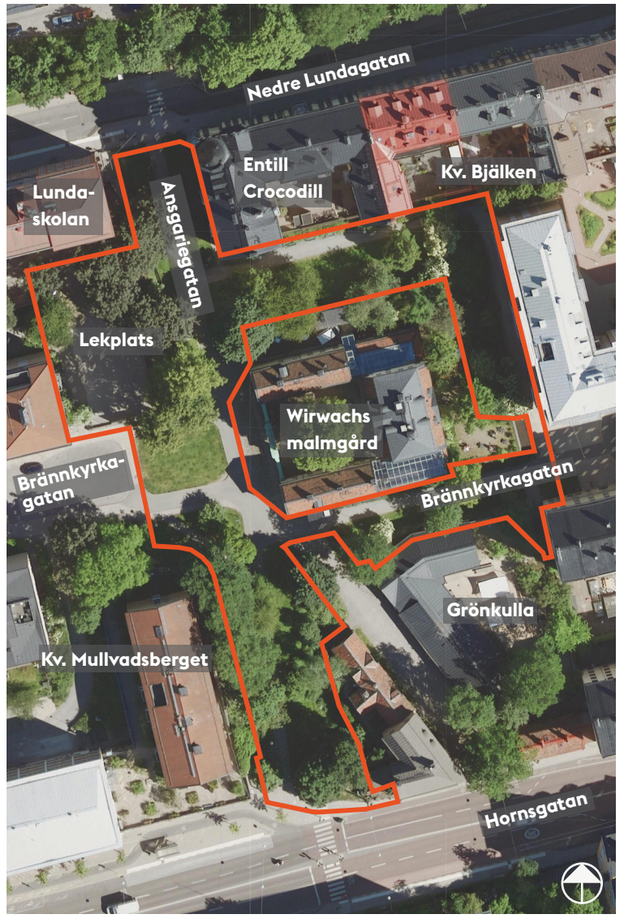

Flygfoto © Stockholm stad

Flygfoto visar Ansgarieparken med närliggande förskolor, skola, verksamheter samt gator. Arbetsområdesgräns för programförslaget är markerad med röd linje.

Flygfoto © Lantmäteriet

Flygfoto visar västra Södermalm. Ansgarieparken, förskolor, skolor, parker, bollplaner, tunnelbane-stationer, utegym och hundrastgårdar är markerade. Ringar indikerar målpunkternas avstånd från Ansgarieparken.

- Ansgarieparken
- Park-/naturmark
- Förskola
- Skola
- Bollplan
- Gröna stråk enl. *Södermalms parkplan*
- Tunnelbanestation
- Lekplats
- Utegym
- Hundrastgård

Tidplan
Programarbetet har genomförts under 2023. Under 2024 sker projektering och detaljerade bygghandlingar för genomförandet tas fram. Upprustningen är planerad till 2025–2026.

Dialoger
Två dialoger är genomförda med allmänheten. En webbaserad enkät genomfördes under juni 2023. En andra dialog genomfördes i oktober–november 2023 med en webbenkät och ett dialogtillfälle på plats i parken. Synpunkter och resultat av dialogerna är ett av flera viktiga underlag för framtagandet av detta programförslag och för prioritering av åtgärder.
Sammanställningar av dialogerna går att läsa på: https://vaxer.stockholm/projekt/sodermalm/ansgarieparken-rustas-upp/

Trädinventering
En trädinventering och grundläggande besiktning av parkens träd utfördes under hösten 2023 av arborister. För många av parkens träd rekommenderas beskärning eller andra underhållande åtgärder. För några av träden rekommenderas fällning. Dessa träd kommer att ersättas av nya träd på annan plats i parken i kommande upprustning.

Detaljplan
Stora delar av Ansgarieparken är reglerad som parkmark i gällande detaljplan (Pl 7717A). I den norra delen ingår lekplatsen och parken mellan murarna, i den östra och södra delen är det parkvägarna och dess omgivande ytor som är parkmark. Framför Wirwachs malmgård delas parken av med ”område som inte får bebyggas” som ska hållas tillgänglig för tillfart till angränsande fastigheter, samt för gång- och cykeltrafik. Entréerna till parken ligger delvis på gatumark men kommer att ingå i upprustningen. Tre av kvarteren i planen består av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse från 1700-talet.

Några röster från dialog 1.

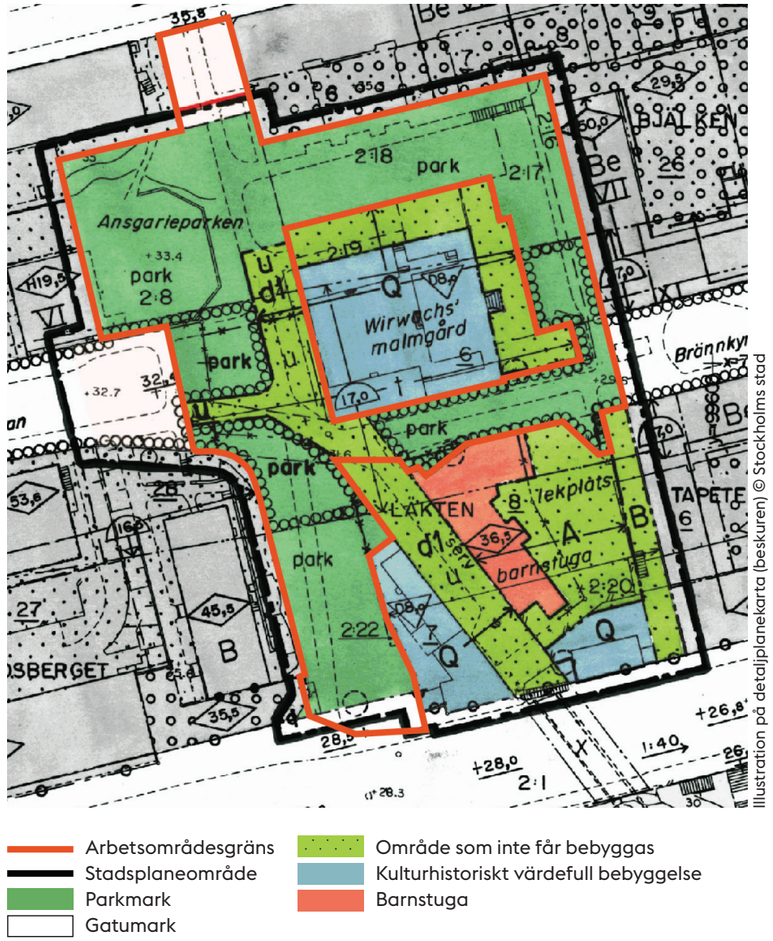

Gällande detaljplanekarta, arbetsområdesgräns markerat med röd linje.

Tidslinje över projektet. Projektet startade 2023 med framtagande av program. Projektering genomförs under 2024 och planerad byggstart är 2025. Projektet i sin helhet förväntas bli färdigt under 2026.

Historia

Wirwachs malmgård vid Hornskroken

Wirwachs malmgård ligger mitt i Ansgarieparken och uppfördes under 1770-talet. Malmgården byggdes på uppdrag av apotekaren Johan Michael Wirwach (1710–1783) och hans kompanjon Johan Christian Senckpiehl. Öster och norr om gården låg den stora trädgården med åttio fruktträd och en avdelning för medicinalväxter. Den västra delen av Södermalm var vid denna tid en lantlig utkant av staden och malmgården utgjorde, tillsammans med Hornskroken, stadens yttre utpost västerut.

Byggnaden är idag blåmärkt av Stadsmuseet i Stockholm vilket innebär att den representerar ”synnerligen höga kulturhistoriska värden”.

Ansgariegatans tillkomst

Under tidigt 1900-tal introducerades dynamiten vilket möjliggjorde att Hornsgatan genom sprängning kunde dras hela vägen till Hornstull. Samtidigt sprängdes även delar av Ansgarieberget bort och Ansgariegatan anlades mellan bergsskärningarna. Hornsgatan blev då huvudstråket mellan Slussen och Hornstull och Brännkyrkagatan blev, tillsammans med Ansgariegatan, lokalgator.

Bergsformationerna kring Ansgarieparken har ett kulturhistoriskt värde och är tydliga och synbara exempel på hur Stockholms kulturmiljö formats utifrån geologiska och topografiska förutsättningar. Under 1970-talet gjordes Ansgariegatan om till det parkstråk som leder genom parken idag.

Lennart af Petersens 1946 © Stockholmskällan

Historiskt foto visar korsningen Hornsgatan/ Ansgariegatan år 1946.

Fotografi © Okänd (1900) Stockholms stadsmuseum, fotonummer C 15O9

Historiskt fotografi visar Wirwachs malmgård och Hornskroken, tagen från västra Brännkyrkagatan österut år 1900.

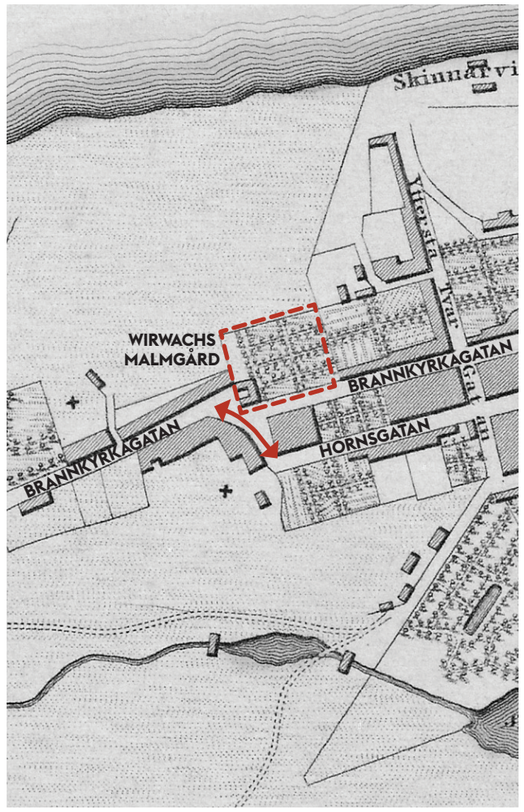

1836 års karta (beskuren) © Stockholmskällan

Historisk karta från 1836 visar Hornskroken och Wirwachs malmgård med tillhörande trädgård bakom.

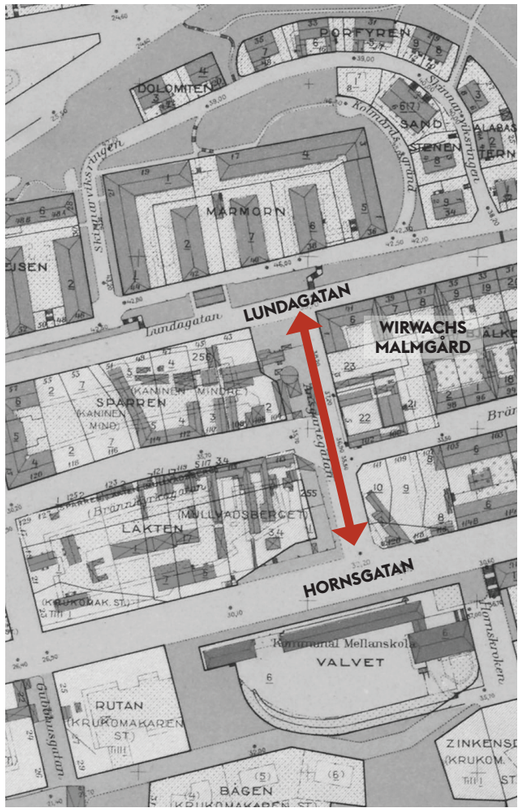

1938-1940 års karta, blad ”Staden:c” (beskuren) © Stockholmskällan

Historisk karta visar Ansgariegatans utbredning på 1938–1940 års karta.

Befintlig situation

Parken idag

Ansgarieparken består av olika delar som binds samman av viktiga gång- och cykelstråk i nord-sydlig och öst-västlig riktning. Stråken möts i en korsningspunkt framför Wirwachs malmgård. Parkdelarna som tillsammans utgör Ansgarieparken har lite olika karaktär, där lekplatsen intill Lundaskolan är delen med tydligast funktion. De olika parkrummen innehåller många kvalitéer i en rik kulturmiljö med malmgården i centrum. Befintliga kvalitéer är betydelsefulla inslag i helhetsmiljön och utgångspunkt för upprustningsförslaget. Delar av parken upplevs idag som otrygga, bland annat är belysningen i vissa delar otillräcklig och buskage skymmande.

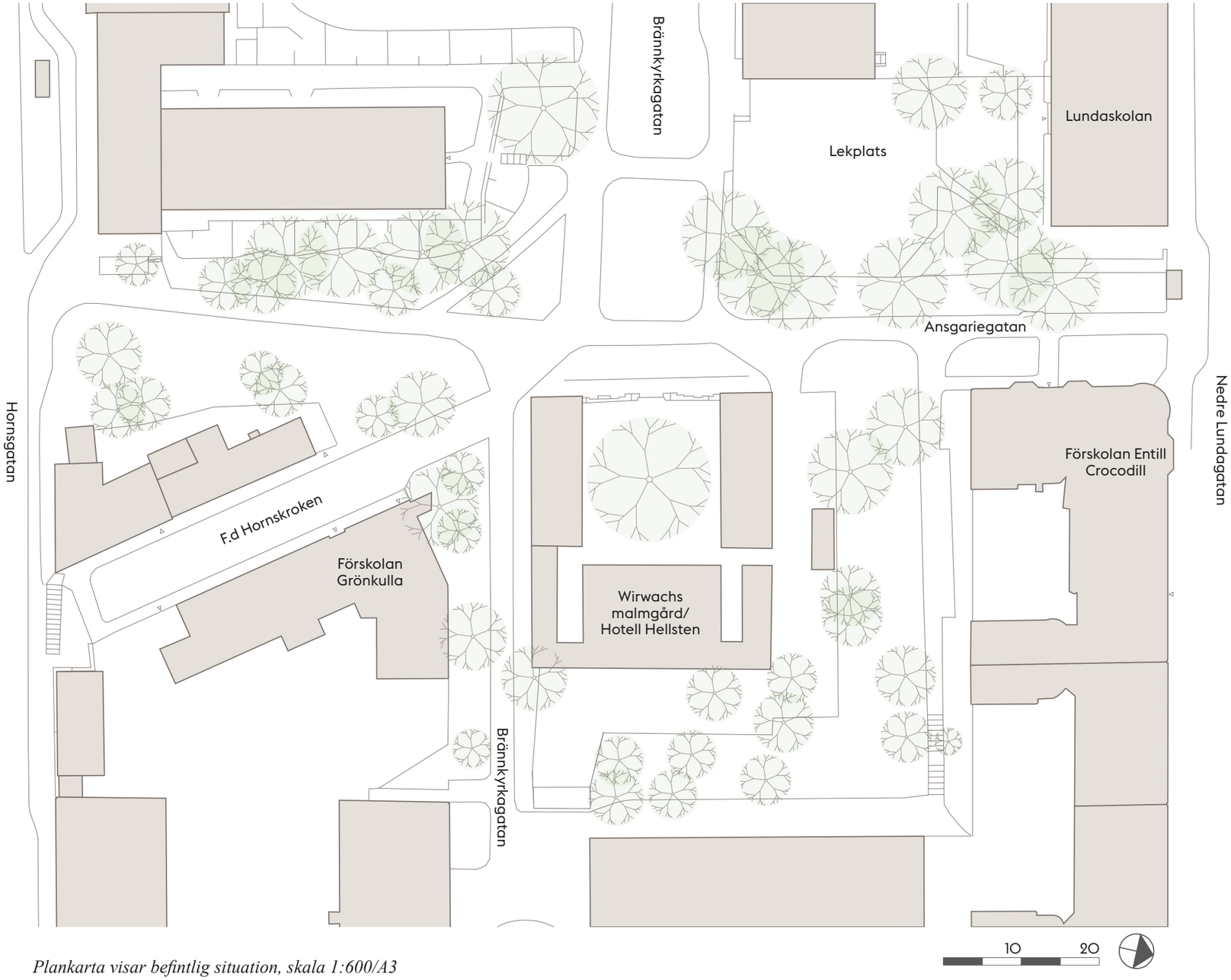

Plankarta visar befintlig situation, skala 1:600/A3

Analys

Målpunkter och trafikflöden

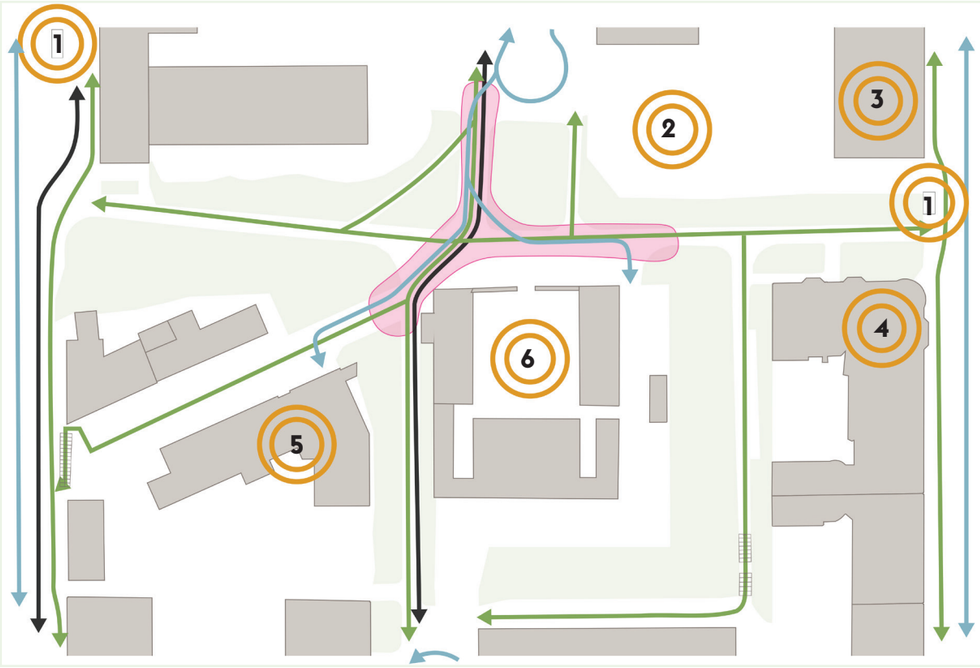

Kartbilden visar målpunkter i och kring parken samt flöden genom parken.

Målpunkter
1. Busshållplats
2. Lekplats
3. Lundaskolan
4. Förskolan Entill Crocodill
5. Förskolan Grönkulla
6. Wirwachs malmgård/ Hotell Hellsten malmgård

Fordonstrafik/angöring
Cykelstråk
Gångstråk
Konfliktområde trafikslag
Trappa

Gång- och cykelflöden dominerar platsen idag, tillsammans med lekplatsen. Förutom lekplatsen är Lundaskolan intill en viktig målpunkt liksom förskolorna Entill Crocodill och Grönkulla samt Hotell Hellsten som ligger i Wirwachs malmgård. Fordonstrafik för inlastning av varor till hotell och förskola förekommer frekvent i denna del där även gång- och cykelstråk möts i parkens centrala korsningspunkt. Det skapar konflikt mellan olika trafikslag och en otrygg miljö som behöver tas om hand, särskilt med tanke på alla barn som rör sig i området.

Vid entréerna i parkens utkant mot Lundagatan och Hornsgatan finns busshållplatser. Gångstråket Ansgariegatan förbinder Hornsgatan med Lundagatan och det östvästliga stråket är en del av Brännkyrkagatan. En trappa nordost om malmgården förbinder kvarteret Bjälken och parken och begränsar tillgängligheten i denna del. Gångstråket från Hornsgatan till Hornskroken är inte heller tillgänglig då den lutar mer än 1:20.

Rum och entréer

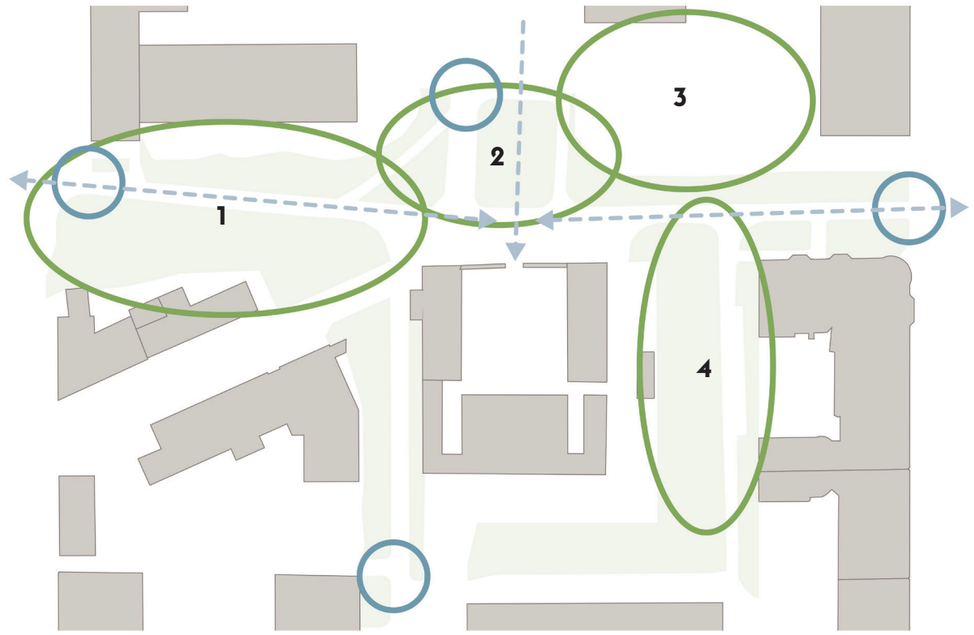

Kartbilden visar parkens olika rum, entréer samt viktiga siktlinjer.

Parkrum
1. Parken mot Hornsgatan
2. Del av f.d Hornskroken
3. Lekplatsen
4. Parken mellan murarna

Parkentréer
Viktiga siktlinjer

Idag finns primärt fyra entréer till parken. Dessa är sinsemellan olika. Flera av entréerna till parken är oansenliga och skulle behöva förtydligas.

Parkrummen ligger huvudsakligen längs med det nordsydliga gångstråket och består från söder till norr av ett grönt parkrum mellan bergskärningar samt en historisk plats framför malmgården som tidigare var en del av Hornskroken. Vyn från Brännkyrkagatan västerifrån mot malmgården är historiskt viktig och skall värnas. Norr därom ligger en lekplats och en lugnare parkdel mellan malmgårdens och kvarteret Bjälkens murar. Här finns visst problem med klotter.

I parkrum 1 och 4 upplevs belysningen som dunkel och otillräcklig.

Park- och platskvalitéer

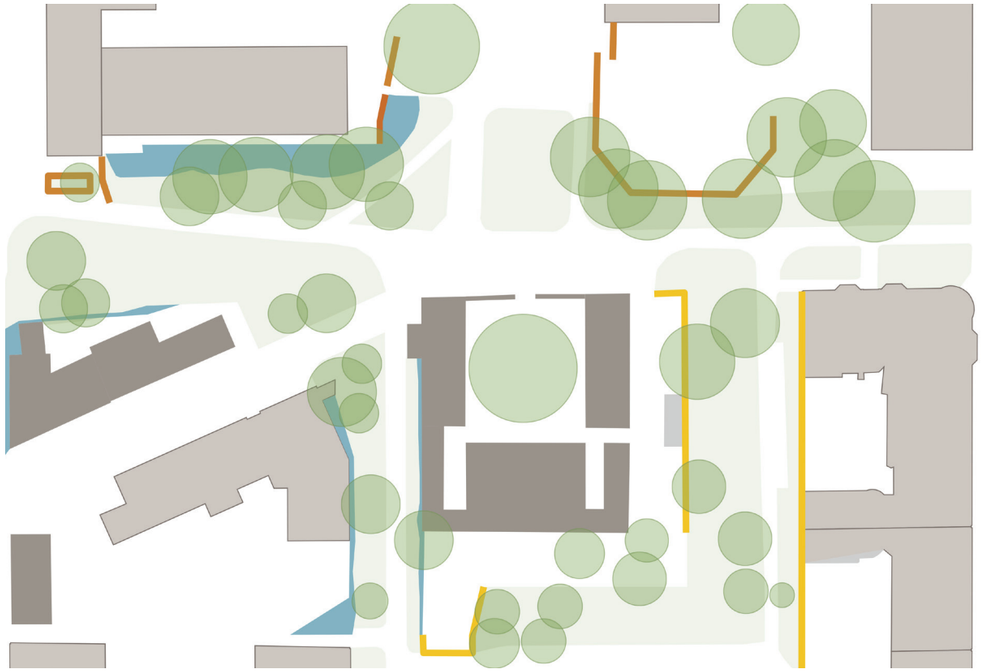

Kartbilden visar historiska miljöer och byggnadsverk, murar, bergskärningar och parkträd.

Historisk miljö/byggnadsverk
Bergskärningar
Naturstensmurar
Parkträd
Putsad mur/fasad

Parken har många fina kvalitéer, förutom stora värdefulla parkträd och lummig grönska i ögonhöjd, fin detaljering i stenmurar och putsade murar i varm kulör. De dominerande kvalitéerna är dock de för Stockholm karaktäristiska bergsformationerna och bergskärningarna i området, tillsammans med den rika historiska miljön med värdefulla byggnadsverk. Dessa ska fortsatt utgöra fondmotiv och vara en viktig del av parkupplevelsen, tillsammans med grönskan.

Bortsett från lekplatsen som är välanvänd, upplevs parken primärt inte som en plats att vistas i idag, även om det finns några parksoffor som används regelbundet. Dessa är placerade i den centrala korsningspunkten där stråken möts och i den lugnare parkdelen mellan murarna norr om malmgården.

Vegetation

Kartbilden visar parkens träd, gräsytor, buskage samt åtgärdsområde för parkslide.

Parkträd
Buskage
Träd som fälls
Åtgärdsområde parkslide
Gräsyta

En av parkens stora kvalitéer är de stora parkträden av olika arter. Dessa ska värnas i upprustningen och ges goda växtbetingelser för framtiden. De träd som i trädinventeringen (2023) anses behöva fällas ersätt av nya träd på annan plats i parken.

Buskskiktet är till stora delar förväxt och behöver antingen föryngras eller förnyas. Där buskar skapar otrygghet och skymmer sikt föreslås de ersättas av lägre vegetation med blommande inslag. Parkens markskikt består idag endast av gräsmattor som klipps. Ett mer varierat markskikt föreslås, som ökar den biologiska mångfalden samt bidrar till ökad upplevelse.

I den östra slänten mot kvarteret Bjälken har den invasiva arten parkslide brett ut sig. Detta åtgärdas i ett annat projekt.

Förslag till förnyelse

Illustrationsplan

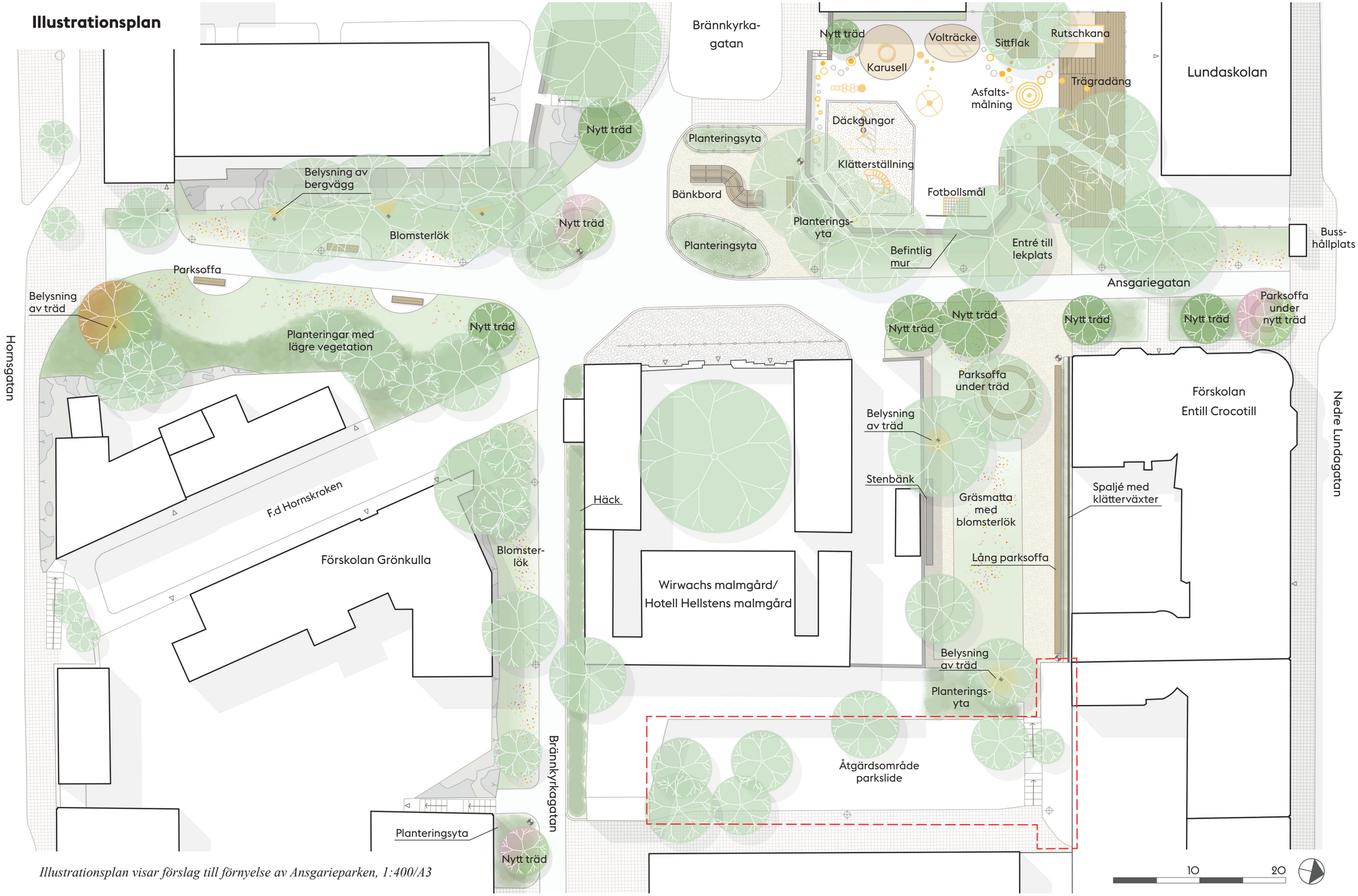

Illustrationsplan visar förslag till förnyelse av Ansgarieparken, 1:400/A3

Övergripande gestaltningsidé

Den övergripande gestaltningen utgår från platsens förutsättningar och kvaliteter i den historiska miljön i form av bergformationer och bergskärningar, byggnader och murverk samt värdefulla parkträd. Dessa kvaliteter förstärks i de olika parkrummen, som alla ligger i anslutning till det nord-sydliga gångstråket Ansgariegatan. Delarna sammanflätas till en helhet, men med olika innehåll.

Parkrum och lekplats uppdateras och ges form och innehåll anpassad till sitt sammanhang. Ett mjukare rundat formspråk är ett genomgående tillägg i parkdelarna. Helheten förstärks genom formerna och återkommande material- och kulörval.

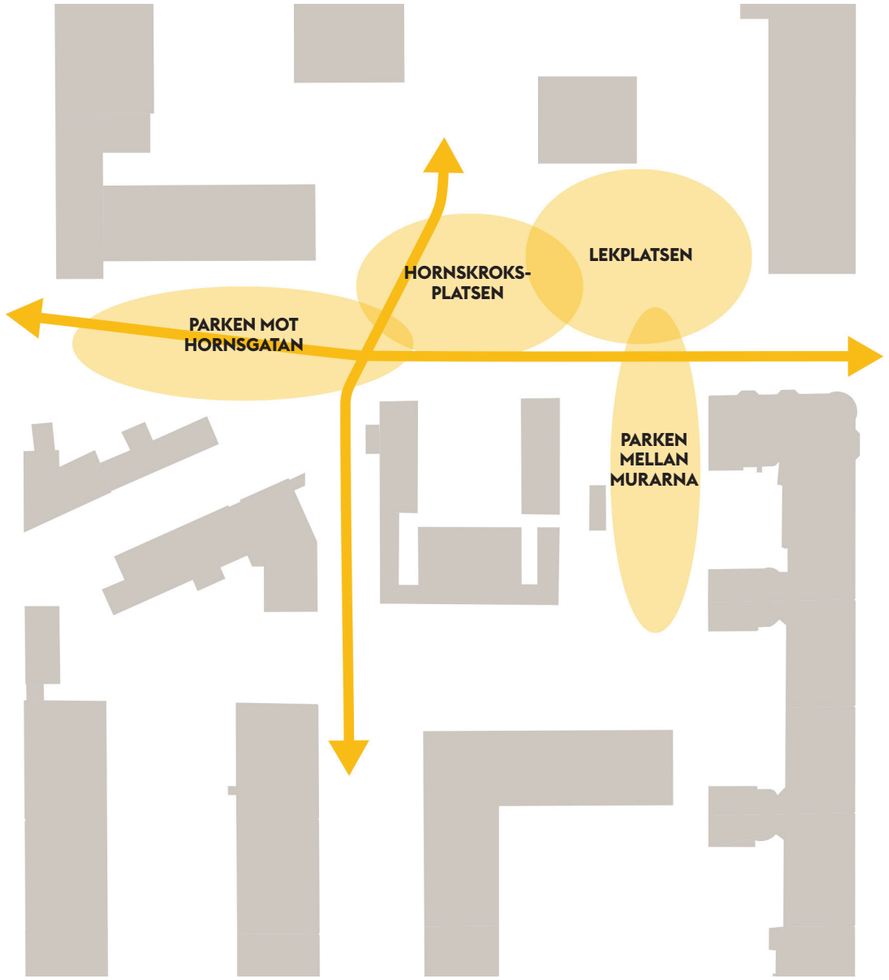

Plankarta visar hur parkrummen binds samman av de korsande stråken.

I parken finns natursten i olika utförande och putsade murar i olika varma kulörer, tillsammans skapar dessa parkens material- och kulörpalett.

Åtgärder i korthet

- Lekplatsen utvecklas med ny utrustning för barn i olika åldrar. En tillgänglig entré skapas och tillgänglighetsanpassad utrustning tillkommer.
- Fler träd planteras. Skymmande buskage ersätts med lägre planteringar med årstidsvariationer.
- Belysningen ses över och kompletteras.
- Fler sittplatser i olika lägen i parken.
- Knutpunkt i parken tillkommer.
- Bekämpning av parkslide sker utanför detta projekt.

Parken del för del

Parken mot Hornsgatan

Ett frekventerat stråk löper rakt igenom och delar parken i två delar. Entrén vid Hornsgatan öppnas upp och bjuder in till parken.

Bergväggarna bildar ett tydligt parkrum med nordsydlig riktning. I parken finns en outnyttjad potential där storleken medger vistelse och rikare grönska. Ytorna ger möjlighet att tillföra större biologisk mångfald i bl a markskiktet med ett varierat växtförslag längs parkens östliga sida. Belysningen föreslås kompletteras med effektbelysning på den västra bergväggen som ger en ny upplevelsedimension och ett ljusare och tryggare parkrum.

På båda sidor längs det branta stråket föreslås sittplatser med parksoffor där man kan vila benen och njuta av parkens grönska.

Foto visar grönska och bergsformationer i parken mot Hornsgatan idag.

Referensbild på effektbelysning av träd.

Hornskroksplatsen

Där gångstråken idag korsar varandra bildas en plats som vi kallar Hornskroksplatsen. Den var en gång i tiden en del av gatan som då hette Hornskroken. Här möts olika gång-, cykel och fordonstrafikflöden. För att underlätta gångflöden åt alla håll och för att accentuera Hornskrokens gamla gatusträckning mellan västra Brännkyrkagatan och stråket längs med förskolan Grönkulla, omformas korsningspunkten med ovalformade planteringsytor.

En mötesplats föreslås här med bänkbord mellan låga planteringar som skapar ett inre rum skyddat från trafikflöden. Trafiksituationen behöver studeras närmre i nästa skede.

Det är viktigt att siktlinjer mot malmgården inte störs av hög vegetation eller dylikt. Planteringarna växlar utseende med årstiderna och bidrar till ökad biologisk mångfald, som bidrar till ökad upplevelse i parken. Den befintliga parksoffan, riktad mot solen i söder, ersätts av en ny.

Foto visar gräsytan som utgör Hornskroken idag.

© Nola

Referensbild på ett samlande långbord på Hornskroksplatsen.

Parken mellan murarna

Här ligger en lite avsides fickpark där lugn och ro råder. De vackra murarna skapar ett tydligt avgränsat parkrum som når fram till parkstråket i Ansgariegatan och avslutas mot öster i en trappa ner till Kv. Bjälken. Entrén mot Ansgariegatan öppnas upp och accentueras av en rund bänk runt ett av de stora, vackra parkträden. Den lugna stämningen tas fasta på i upprustningsförslaget som fortsatt domineras av gräs och stora parkträd. Här finns även fortsatt möjlighet till picknick och lek. Gräsytan föreslås få ett vårflor av lökar och träden belysas.

Möjligheten att sitta i solen mot muren kompletteras med en spaljé med klätterväxter, som begränsar klotter på bakomliggande murverk. Klätterväxter bidrar till en större biologisk mångfald och ökar upplevelsen med sitt bladverk och blommande växtlighet intill sittplatserna. Mot den södra muren som omsluter Wirwachs malmgård föreslås en smal grusgång som leder fram till en vacker stenbänk.

Foto visar parken mellan murarna idag.

© Nola

Referensbild på en stenbänk som placeras framför malmgårdens mur.

Lekplatsen

Lekplatsen avgränsas med en rubbelmur, en karaktäristisk och klassisk mur i Stockholms parkmiljöer. Idag domineras lekplatsen av en öppen asfaltsyta och ett bollplank samt basketkorg för bollspel, men här finns även en gungställning, en klätterställning och en rutschkana. En stor kvalité är de stora parkträden som skuggar och skapar rumslighet. Befintliga rötter är oskyddade mot det hårda slitaget.

I upprustningsförslaget finns fortsatt en samlande öppen asfaltsyta för fri lek och bollspel. I norr byggs den upptrampade branta slänten bort och ett terrasserat trädäck täcker hela ytan och skyddar de stora parkträdens rötter. Här skapas många sittmöjligheter i söderläge där barn och vuxna kan samlas i större eller mindre grupper, eller slå sig ner en och en.

Det höga gunnebostängslet längs med muren tas bort och lekparken öppnas visuellt upp mot omgivande park och parkstråk. Idag är entrén till lekparken från parkstråket i Ansgariegatan otydlig och otillgänglig. I förslaget flyttas den söderut och ansluter till stråket från öster som löper genom parken mellan murarna. Den mindre entrén mellan murarna från Brännkyrkagatan bibehålls.

Leken kompletteras med tillgänglig lek i den västra delen, bestående av en karusell på fast fallskyddsunderlag.

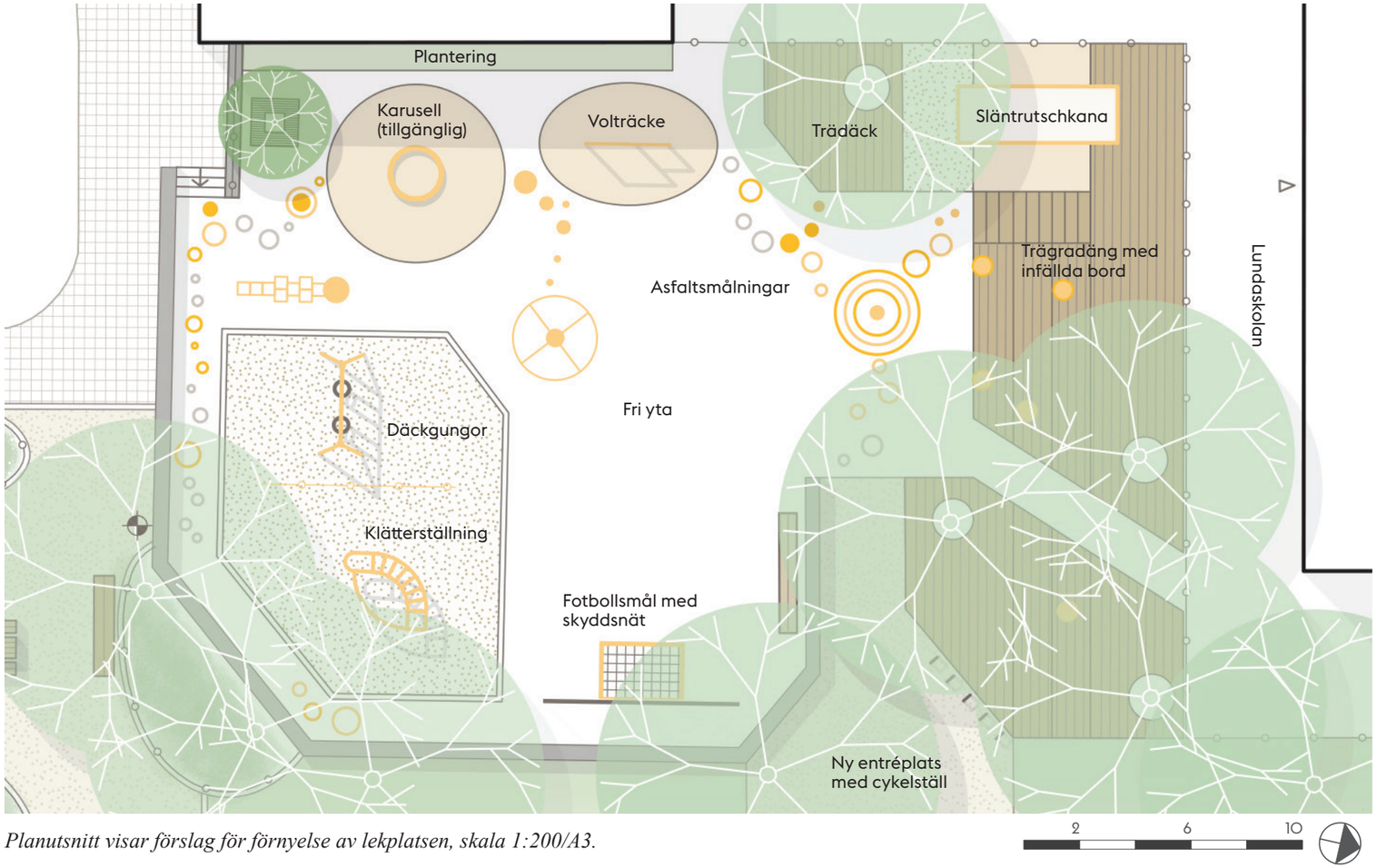

Planutsnitt visar förslag för förnyelse av lekplatsen, skala 1:200/A3.

Foto på de stora träden som bidrar med skugga och rumslighet.

Foto visar oskyddade träd-rötter i slänten.

Foto visar stängsel ovanpå muren som föreslås tas bort.

Referensbild på däckgungor som föreslås fortsatt finnas på lekplatsen.

Referensbild på lekfull asfaltsmålning.

Referensbild på en trägradäng som skapar skydd för trädens rötter och har mångsidig användning.

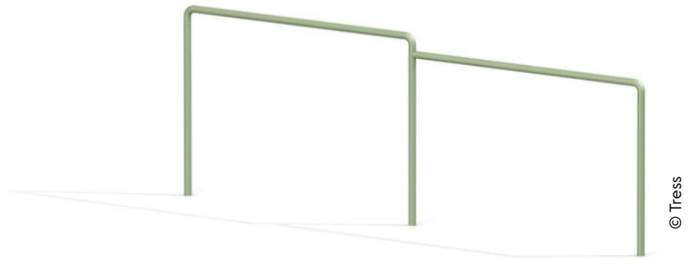

© Tress

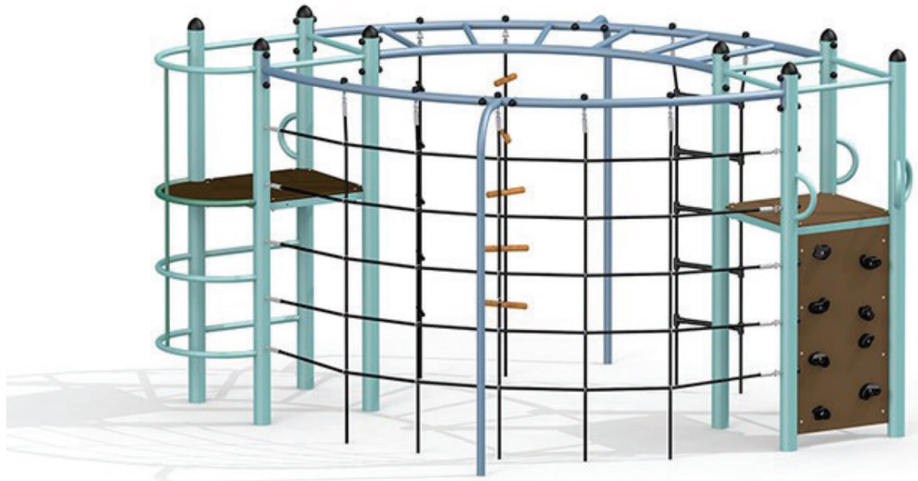

© Tress

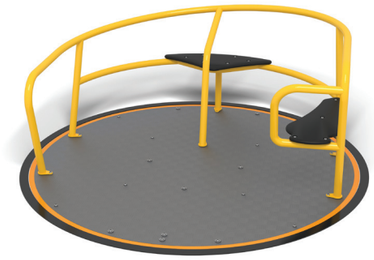

© Hags

Referensbilder på lekutrustning i stål föreslås lackas i en kulör som harmoniserar med omkringliggande byggnader.

Ansgarieparken

Södermalms stadsdelsförvaltning

soder@stockholm.se

Stockholms stad